

Nr 9.

Ankom till riksdagens kansli den 8 maj 1942 kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av väckta motioner om rätt för kommun att anslå medel till hemvärnets verksamhet.

Uti de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 77 i första kammaren av herr *Nilsson, Bernhard m. fl.* och nr 99 i andra kammaren av herr *Larsson* i Hede *m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte för sin del besluta sådan ändring av gällande kommunalförfattningar, att kommun berättigas att, med enkel eller på visst sätt kvalificerad majoritet, anslå medel till hemvärnets verksamhet».

Beträffande motiveringen får utskottet hänvisa till motionerna.

Enligt 1930 års kommunallagar, som i förevarande hänseende nära ansluta sig till 1862 års kommunalförordningar, äger kommun själv vårda sina gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, såvitt icke handhavandet därav enligt gällande författningar tillkommer annan. Den kommunala verksamhetens omfattning och begränsning har härigenom angivits i en i viss utsträckning elastisk regel. I följd härav kan tvekan understundom uppstå om gränserna för kommunernas befogenheter. Men de olägenheter, som äro förbundna härmed, uppvägas mer än väl av den fördel, som ligger däri, att området för kommunernas behörighet med samhällslivets utveckling i praxis kunnat komma att omfatta allt flera uppgifter utan att kommunallagarna därför behövt ändras. Under förarbetena till kommunalförordningarna avvisades också avsiktligt tanken på att däri uppräknade de kommunala angelägenheterna, en uppräknade som för övrigt icke ansågs kunna göras fullständig. Det skulle alltså såsom utskottet framhållit i sitt utlåtande nr 19 till 1939 års riksdag icke stå i god överensstämmelse med grunderna för kommunallagstiftningen att, då ett nytt verksamhetsområde anses böra underläggas kommunernas kompetens, i kommunallagarna angiva ifrågavarande verksamhet såsom hänförlig till kommunernas gemensamma angelägenheter. Är en bestämmelse härom erforderlig bör den upptagas i en specialförfattning.

Rikets försvarsväsen är principiellt en statens och icke en kommunernas angelägenhet. En viss förskjutning i uppfattningen härvidlag har emellertid framträtt under de senaste åren. Krigsteknikens utveckling har nämligen medfört, att numera försvarsåtgärder av helt annan art och omfattning än tidigare måste vidtagas till skydd även för de delar av landet, vilka icke kunna förväntas komma att utgöra krigsskådeplats i vanlig mening. Härigenom har

ett betydande hemortsförsvår vuxit fram, som omfattar åtskilliga sinesemellan självständiga grenar. Äldst bland dessa är luftskyddet, varmed förstås åtgärder av icke militär natur, vilka åsyfta att försvåra anfall från luften eller begränsa verkningarna av sådant anfall. Tidigare rådde en viss tvekan med avseende å frågan, huruvida kommun ågde rätt anslå medel till luftskydd inom kommunens område. Såsom sammansatta konstitutions- och första lagutskottet uttalade i utlåtande nr 1 till 1940 års riksdag får emellertid med hänsyn till de skyldigheter, som i ett flertal avseenden åvila kommun i fråga om luftskyddet, numera anses att åtgärder för luftskydd åro att hänföra till sådana gemensamma angelägenheter, varmed kommun åger taga befattning. I fråga om kommuns befogenheter med avseende å luftvärnet, varmed avses åtgärder i samma syfte som luftskyddet men av militär natur, har däremot genom utslag av regeringsrätten den 23 november 1939 (Regeringsrättens årsbok 1939 ref. nr 66) fastslagits, att anskaffande av vapen för militärt ändamål icke tillhör de angelägenheter, som kommun åger vårda. Enligt nyssnämnda utlåtande av sammansatta konstitutions- och första lagutskottet borde det heller icke ifrågakomma att åläggå kommunerna några förpliktelser med avseende å luftvärnet. Däremot föreslog utskottet, att kommun skulle erhålla rätt att frivilligt bidraga till luftvärn för kommunen. Förslaget förföll emellertid till följd av kamrarnas skiljaktiga beslut.

Liksom luftvärnet faller enligt gällande rätt åven hemvärnet — vilket enligt 1940 års hemvärnskungörelse utgör en del av lantförsvaret och består av militärt organiserade på frivillighetens väg rekryterade förband, vilkas främsta uppgift år att verka för det omedelbara tryggandet av den egna hemorten — utanför området för kommunernas kompetens; detta har fastslagits genom regeringsrättens avgörande den 15 maj 1941. (Regeringsrättens årsbok 1941 ref. nr 24.) De förevarande motionerna åsyfta att införa rätt för kommun att anslå medel till hemvärnets verksamhet. Av motiveringen framgår emellertid att kommunens bidrag skulle avse vissa begränsade ändamål, såsom anskaffande av uniformspersedlar och annan personlig utrustning för hemvärnspersonal. Motionärerna hava erinrat om att alltsedan tillkomsten av hemvärnet ett stort antal kommuner beviljat anslag till detta, utan att besvär över dessa beslut anförts. Ett genomförande av en reform i motionernas syfte skulle därför närmast innebåra ett legaliserande av ett på många håll redan praktiserat förfaringssätt. Utskottet vill på frågans nuvarande stadium icke uttala sig om lämpligheten av lagstiftning i sådant syfte. Frågan härom bör ses i sammanhang med kommunernas uppgifter beträffande hemortsförsvaret i dess helhet. Tidslåget kråver enligt utskottets mening en undersökning av spörsmålet, i vad mån kommunerna böra erhålla behörighet att anslå medel till hemortens försvår, så att den osåkerhet som härutinnan råder med det snaraste undanröjes. Frågan huru samordningen mellan hemortsförsvarets olika grenar skall organisatoriskt och praktiskt genomföras jämte vissa därmed sammanhängande spörsmål befinner sig för närvarande under behandling hos 1941 års hemortsförsvårssakkunniga. Med hänsyn till de allmänt hållna direktiven för sistberörda utredning år det emel-

lertid osäkert, huruvida de sakkunniga komma att till prövning upptaga frågan om kommunernas kompetens i förutnämnda hänseende. Utskottet får därför förorda att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer, att det förevarande spörsmålet göres till föremål för utredning. Härvid förutsätter utskottet, att kommunernas befogenheter med avseende på andra grenar av hemortsförsvaret ävenledes komma under omprövning vid denna utredning. Utredningen bör uppenbarligen bedrivas med största möjliga skyndsamhet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner i skrivelse till Kungl. Maj:t ville hemställa om skyndsamt utredning av frågan, huruvida och i vad mån kommun bör erhålla möjlighet att anslå medel till hemvärnets verksamhet.

Stockholm den 8 maj 1942.

På konstitutionsutskottets vägnar:

HARALD HALLÉN.

Närvarande: herrar *Hallén, Andersson* i Ovanmyra*, *Oscar Gottfrid Karlsson, Sandegård, Herlitz, John Gustavson, Johannes Pettersson, Sven Hansson, Albertsson**, *Oskar Mattsson**, *Albert Andersson**, *Wennqvist, Lindmark, Fast, Nilsson* i Göteborg, *Hällgren, Fält, Nolin, Norén** och *von Friesen**.

*) Ej närvarande vid justeringen.